

Сузана Марковић-Крстић  
Филозофски факултет  
Ниш

УДК 316.346.3-053.6  
Прегледни рад  
Примљен: 21. 9. 2009. г.

## ТЕОРИЈСКИ ПРИСТУПИ И ОРИЈЕНТАЦИЈЕ У ПРОУЧАВАЊУ ОМЛАДИНЕ\*

### Резиме

Социолошко проучавање омладине као специфичне друштвене групе темељи се на фундаменталној теоријској бази и чврстим методолошким основама, одређеним принципима приликом прикупљања емпиријског материјала, објашњавања и примене знања. У раду се полази од првог, теоријско-методолошког нивоа проучавања феномена омладине. Из богатог плуралистичког теоријског контекста издвојена су четири теоријска приступа и оријентације које су заступљене у социологији омладине. Подела теоријских оријентација извршена је с обзиром на начин приступа омладини као специфичном друштвеном феномену, тако да се у раду обрађују: психоаналитичка, структурално-функционалистичка, културолошка и марксистичка. Дакле, из различитих теоријских перспектива разматрају се узрастне и социјално-психолошке карактеристике омладине, њен положај и улога у социјалној структури, као и социјална покретљивост и динамика вредносних оријентација.

Кључне речи: омладина, теоријски приступ, психоаналитички приступ, структурално-функционалистички приступ, културолошки приступ, марксистички приступ.

### Увод

Бројна су теоријско-методолошка становишта заступљена у проучавању омладине. Теоријске оријентације се различито класификују, тако да се може издвојити следећа подела с обзиром на начин приступа омладинском феномену: 1) *психоаналитичка*, 2) *структурално-функционалистичка*, 3) *културолошка* (Лисовский 1996:35-40) и 4) *марксистичка оријентација*.

Поред ове, у социологији омладине постоји подела теоријских приступа с обзиром на то како је сагледан положај и улога омладине у друштву: 1) *омладина као носилац психофизичких својстава младости* (теоријска конструкција „младости“, биолошко-психолошка, психоаналитичка и фрејдо-марксистичка концепција); 2) *омладина као феномен културе* (културно-психолошка и социјално-антрополошка концепција омладине, теоријско осмишљавање омладине као облика подкултурног груписања, омладина као

---

\* Рад са пројекта *Култура мира, идентитети и међуетнички односи у Србији и на Балкану у процесу евроинтеграције* (149014Д), потпројекта *Образовање и етика мира на Балкану*, који реализује Центар за социолошка истраживања Филозофског факултета у Нишу, а финансира Министарство за науку и технолошки развој Републике Србије.

контракултурна групација) и 3) *омладина као социјална или политичка генерација* (класна/марксистичка, културно-историјска и социјална концепција омладине, концепција омладине преко прелазне социјалне улоге и социјалног статуса и концепција омладине као извора конфликта поколења) (Ковалева, Луков 1999:23-93).

Иако постоје различити принципи класификације теоријских приступа и оријентација, овај рад разматра теоријске приступе феномену омладине који су „резултанта“ прве поделе (првог нивоа социолошке анализе).

#### *Психоаналитички приступ и оријентација*

*Психоаналитичка оријентација* у проучавању омладине заснива се на поставкама психоаналитичке концепције развоја личности. Одређење омладине темељи се првенствено на узрасним психофизичким особеностима личности младог човека, односно на теоријским полазиштима С. Фројда (S. Freud) које се даље развијају од стране његових ученика (Е. Ериксон, R. Benedikt, L. Фојер). Они разрађују теоријске поставке „Едиповог комплекса“, које објашњавају природу међупоколењских конфликта, осмишљавају узроке супростављања омладине постојећем поретку, а такође и друге форме сублимације њене енергије као подстицаја за друштвени развој. Теоријски приступ *генерацији која је схваћена као животни циклус* у складу је са сазнањима развојне психологије, која указује да су биолошко сазревање и психолошки развој у корелацији, али нису нужно повезани. С. Фројд је указивао да се развојни процес заснива на био-сексуалном сазревању јединке, док је Е. Ериксон, неофројдовац, настојао да ово учење прилагоди специфичним друштвеним приликама одрастања у индустријским друштвима.

Е. Ериксон сматра да је животни циклус епигенеза идентитета: од формулације идентитета стеченог у најранијем детињству до непосредног доприноса школског узраста осећању идентитета („ја сам оно што научим да остварим“). Захваљујући технолошком напретку, који омогућава да се временски период између раног школског доба и доба када млада особа може да има приступ специјализованом раду продужи, етапа пубертета постаје посебан и „значајан“ период, скоро читав начин живота између детињства и зрелог доба. Током школовања млади људи покушајавају да установе пубертетску поткултуру што упућује на почетно формирање идентитета (Erikson 1976:107). Уколико млади човек осети да му околина не омогућава да развије своје способности, он ће се бранити „дивљом снагом“, попут животиња које су приморане да се боре за свој живот, јер – нема осећаја да се живи без осећаја идентитета.

Теорија о животним циклусима наглашава генерацијске разлике као резултанту процеса сазревања појединаца, као природни процес који стално тече са доласком нових генерација. Људске јединке, без сумње, у процесу

одрастања пролазе кроз биолошко-психолошки условљене трансформације. Међутим, да би ова теорија била употребљива на друштвено-историјском плану, треба да одговори на питање: колико је карактер психичких стадијума у развоју појединца условљен историјским развојем друштва? Епигенетички принцип Е. Ериксона омогућио је да се развој човека посматра као континуирано превладавање његових узрасних личних „криза идентичности“, изазваних несагласношћу између социјалних захтева и психосоцијалне зрелости личности. *Р. Бенедикт* (R. Benedikt) је показала да на свакој етапи развоја индивида испитује сврсисходност деловања (утицаја) друштва, формирајући одређени тип социјално-психолошке зрелости, „социјални карактер“ који је присутан у сваком конкретном друштву (Бенедикт 1976).

Суштински су обогатили поставке овог правца научници – *Л. Божович* (Л. Божович), *Г. Андрејева* (Г. Андреева), *И. Кон* (И. Кон), *А. Кулагин* (А. Кулагин), *С. Иконикова* (С. Иконникова) и други (Лисовский 1996:36). Превазилазећи познати биологизам С. Фројда, заступници овог правца у социологији омладине сагледавали су процес развоја личности младог човека у непосредном међудејству са друштвом. Овакво разматрање младости, као социолошке категорије, одређено је не само узрасним границама, него и специфичним социјалним статусом, особеностима сазнавања и понашања младих људи. Оно је допринело дубљем осмишљавању омладинских проблема, као и диференцираном приступу омладини који полази како од њених унутрашњих сукобљавања, тако и од њених специфичности као посебне друштвене групе. То је умногоме омогућило појаву теоријских становишта о свестраном и хармоничном развоју младог поколења. И мада је сама идеја била прилично утопијска, покушаји њене реализације како на истраживачком, тако и на практичном нивоу имали су, ипак, значајне резултате.

#### *Структурално-функционалистички приступ и оријентација*

*Структурално-функционалистичка оријентација* у разматрању проблема омладине следи класике структурално-функционалне анализе (Е. Диркема, Т. Парсонса, Р. Мертона и др.). Према функционалистима, социјализација и васпитање индивидуе, али и друштвена интеграција, систем друштвених улога и систем друштвених институција најважнији су елементи од чијег функционисања зависи одржање и стабилност друштвеног система.

*Е. Диркем* (E. Durkheim) је социјализацију младог поколења разматрао у зависности од типа друштвеног система, од припадности једној или другој социјалној класи, а образовање, као специјалну припрему појединца за испуњавање њихових предпостављених функција, разматрао у зависности од постојеће поделе рада. Диркем подвлачи тесну повезаност образовања и друштва у целини, што утиче на социјалну стратификацију и функционисање социјалног система. Васпитање младог човека зависи од његове припадности

некој социјалној групи и утиче на заузимање одређеног статусног положаја у друштву. Циљеви васпитања зависе од карактера друштвеног система, од владајућих вредности у датом друштву. У том смислу: „васпитање је деловање генерација одраслих на генерације које још нису зреле за друштвени живот. Оно има за циљ да код детета ствара и развија одређени број физичких, интелектуалних и моралних стања која од њега траже и политичко друштво у целини и посебна средина за коју је посебно намењено“ (Dirkem 1981:41). Васпитање, дакле, има функцију да у младој особи створи и развије одређена физичка и ментална стања која посебна друштвена група (каста, класа, породица, професија) сматра неопходним за сваког свог члана. Друштво може да живи, према Диркему, само ако између његових чланова постоји довољна хомогеност, васпитање одржава и појачава ту хомогеност, усађујући у дететову душу суштински сличне особине које захтева колективни живот. Али, с друге стране, без разноликости би свака сарадња била немогућа: „васпитање обезбеђује одржавање те потребне разноликости тиме што се оно само диверзификује и специјализује. Ако је друштво доспело до оног ступња развитка на коме се старе поделе на касте или класе не могу више одржати, оно ће у својој основи створити још једно васпитање. Истовремено, ако је рад у већој мери подељен, друштво ће код детета на фонду заједничких идеја и осећања изазвати богатију разноликост професионалних способности. Ако живи у ратном стању са друштвима која га окружују, оно настоји да обликује духове по снажном националном моделу; уколико међународна конкуренција добија мирољубивији облик, утолико је тип човека који оно тежи да оствари општији и хуманији. Васпитање је, дакле, за њега само средство којим оно припрема у срцу деце битне услове сопствене егзистенције“ (Dirkem 1981:40-41).

Према Диркему, са променама у друштву долази до одговарајућих трансформација у сфери националног васпитања, у складу са основном функцијом образовања – да придаје вредност владајућој култури и самим тим обезбеђује стабилност и поредак у друштву (Сорокина 2004). Диркем је сматрао да је смањење социјалних антагонизама могуће помоћу рађања *нових* форми социјалне регулације, пре свега посредством стварања професионалних група. Да би се избегли конфликти, нужно је координирати расподелу талената и способности, а такође не допустати, да више професионалне позиције монополизују привилеговане класе. Социјални положај појединца треба да одговара његовим способностима. Тако је са Диркемом био постављен проблем праве зависности социјалног положаја појединца од његових способности, а истовремено су предложени путеви његовог решавања. На тај начин, функција система образовања додаје се не само функција *социјализације*, него и *социјално-структурирајућа функција*. Функција *професионалне припреме* тумачи се као стабилизирајућа у духу диркемовске концепције социјалне солидарности. У складу са тим, разрешење конфликата, у суштини, повезује

се са стварањем меритократског модела друштва. Образовању се у том процесу придаје важна улога.

Т. Парсонс (Т. Parsons) и С. Ајзенштајт (S. Eisenstadt) развијају теорију о омладини као старосној групи која је детерминисана институционалним системом и његовом убрзаном диференцијацијом у модерним друштвима. У том смислу, Т. Парсонс је објашњавао да школа обавља две врсте функција: интериоризацију вредности и способности за обављање будућих улога одраслих и алокацију људских ресурса у структуру улога друштва одраслих. Наиме, проверавајући и испитујући ученике, школе распоређују њихове таленте, вештине и способности на послове за које су најприкладнији. Тако се школа сматра главним механизмом поделе улога (Parsons 1961). С. Ајзенштајт разматра омладинску групу као систем друштвених позиција појединаца, али и промену њиховог социјалног статуса и испуњење одређене социјалне улоге. Према Ајзенштајту, битне карактеристике омладине су узраст, старост и слична обележја која је могуће установити статистички и демографски. Узраст и старосне групе омладине повезани су са њеном улогом и исказују се, по устаљеном обрасцу, у њеним функцијама у социјалном систему. Преласком из једног узрасног ступња у други, омладина се упознаје са раније одређеним улогама, прихвата их и остварује више или мање успешно. Младост је ограничена и одређена узрастом и *a priori* носи структурално-функционалне предиспозиције за преузимање одређених друштвених улога. Са таквим начином живота омладина је интегрални чинилац у функционисању и стабилизацији друштвеног система. Овако приказан процес социјализације, кроз узрасне ступњеве, у суштини је процес адаптације омладине у процесу учвршћивања конкретног друштвеног система, па представља њен „улазак“ у систем прихватањем свих његових институција и вредности (Eisenstadt 1966).

Ајзенштајтова теорија о старосним групама и њиховој интегративној функцији у друштвеном систему, представља, донекле, примену Парсонсове теорије друштвеног система и теорије о „обрасцима варијабли“ као регулаторима интеграције у систем на статус омладинских група. Реч је о Парсонсовом следбенику, који у друштвеним феноменима тражи и налази њихови интегративну функцију, функцију очувања и одржавања система.

У истраживању социјалног развитка омладине појавила се разрада концепције интерпоколењског међуделовања (интергенерацијских односа). Предмет анализе постале су тенденције формирања омладинске радничке класе (В. Алексеева, Н. Блинов), колхозног сељаштва (И. Слепников, В. Староверов) и интелигенције (С. Быкова, А. Ковалева), унутаргенерацијске и међугенерацијске покретљивости (Ф. Филиппов, С. Григорьев). Резултати истраживања показали су да постоји неслагање професионалног статуса и квалификационе припреме, нивоа образовања и материјалног положаја, формалне укључености у структуре управљања и реалног учествовања у проналажењу решења – да фундаменталне противуречности одређују карактер

односа омладине и друштва. У складу са тим, приметно је да социјално-класни односи делом ограничавају истраживања омладине. Због тога је за изучавање омладине у целини потребан шири социо-структурални приступ.

Структурална, а посебно структурално-функционалистичка полазишта, оријентисана су ка постизању стабилности друштва. Истичући одлучујућу улогу узрасне диференцијације у друштвеној саморепродукцији, настављачи таквог приступа, по правилу, не виде у њој извор социјалних промена. И више од тога, свако деловање омладине усмерено ка социјалним променама не уклапа се у стабилно-интеграциони модел друштва, разрађен помоћу структурално-функционалне анализе. Иако овај приступ омогућава системско истраживање омладинских проблема, мало је применљив приликом изучавања динамике социјалних промена у омладинској средини и прогнозирања тенденција њеног развитка.

#### *Културолошки приступ и оријентација*

За представнике *културолошке оријентације* карактеристично је разматрање социјалних појава, у том смислу и специфично омладинских, из угла феноменологије културе. Развијајући идеју оснивача овог приступа (А. Шуца, П. Бергера, Т. Лукмана), теоретичари су стремили да осмисле свет омладине у хуманистичкој суштини, с обзиром на конкретне представе, идеје и циљеве младих људи. Субјективна обележја и деловање омладине концептуализују се као последице објективних процеса, као одраз одређеног типа културе, док се суштинске одлике омладине интерпретирају у форми одговарајуће подкултуре. При том, само поимање културе користи се у неколико значења – као степен усвојености социјалних норми, као збир духовних вредности које је створило човечанство и као начин човекове делатности. Дакле, култура једног друштва није потпуно јединствена појава, постоје конкретни облици и манифестације културе који су специфични за поједине друштвене групе – *поткултуре*. „Подкултуре су специфичне културне црте које образују релативно кохезивне културне системе“ (Илић 1987:15). Како различите друштвене групе могу имати и свој посебан систем вредности и културе, може се говорити о феномену омладинске подкултуре, о подкултури одређених друштвених група. Подкултуре, по правилу, нису супростављене циљевима владајуће културе, већ се јављају као њихов подсистем. С друге стране, контракултура, која се испољава у виду нових облика културе који су у сукобу са системом вредности владајуће културе, може се појавити и у виду алтернативних облика културе, као реакција на конзервативност владајуће културе која онемогућује да појединци и групе остваре своје циљеве. У алтернативним облицима културе исказује се потреба за новим и аутентичним облицима изражавања властитих потреба и културног самоодређења друштвених група.

Теоријски приступ омладини – као облику подкултурног груписања истиче специфични групни идентитет који долази до изражаја у омладинском груписању. Омладина поседује специфичне културне карактеристике: понашање, мишљење, укус и стилове који је издвајају од осталих група и њихових чланова. Уз помоћ концепта подкултуре могуће је објашњење омладине, начина њене интеграције у друштвени систем. Познате су три верзије подкултурног дефинисања омладине: 1) подкултура као део једне опште и доминантне културе, 2) подкултура као особени културни израз младих који делимично одступа од опште или доминантне културе, 3) подкултура као негација опште званично прихваћене културе – контракултура.

1) Објашњење и прилаз омладинској култури као *делу опште, званичне културе*, присутно је код немачког социолога *Ф. Тенбрука* (F. Teubruck). Омладина, према овом аутору, није статистички агрегат, већ друштвена група, а њен групни карактер се огледа у повезаности младих, без обзира где живе и шта раде. Повезаност произилази из посебне културе младих, односно „подкултуре“ која је структурално условљена (Teubruck 1965). Специфичност ове подкултуре огледа се у томе што верно репродукује основни однос који влада у друштву и његовом систему, посебно у његовој структури занимања, и тако посредује у процесу увођења младих у свет реалности и у свет одраслих. Основна функција омладинске подкултуре је да пружа могућност идентификације младих у процесу социјализације. Према Тенбруку, издвајање младих у посебну друштвену групу нема за последицу културно и структурално диференцирање младих, већ обрнуто, омогућава прихватање културе и структуре друштва. Оваква социјализација младих је у функцији објективизираних и постварених друштвених односа и интереса и представља ефикасно средство припреме за понашање и деловање у таквом друштву.

Омладинска култура омогућава младом човеку улазак у свет реалности, без изграђеног посебног, свог, идентитета и стеченог квалитета који би му омогућили да критички приђе ономе што му друштво нуди. Начином и садржајима социјализације ова култура доводи до регресије у развоју личности младих, до „бескрајног пубертета“, из кога појединац неће моћи никад да изађе. Омладинске групе унутар постојећег система представљају „везивно ткиво“ које омогућава одржавање и функционисање система, упркос свим конфликтима, а то се постиже „жртвовањем“ младих који постају плен манипулације сопствене подкултуре.

2) *К. Кенинстон* (K. Kenniston) говори о *подкултури као особеној омладинској творевини* која свет младих разграничава од света одраслих, истичући да је та култура простор који младима омогућава да изграде и уобличе свој сопствени идентитет у друштву у коме се за вредност признаје само оно што нуди тржиште и тржишни односи (Kenniston 1962). Ова култура омогућава младима да буду неангажовани у свету одраслих, да се дистанцирају и да не морају отворено да стану против њега. Омладинска подкултура, према

Кенинстону, јесте идеални механизам да систем добије наследнике, без нарушавања њихове персоналости, што значи да је могуће постојање алијенираног друштва и неалијенираних појединаца. Одбрана од таквог друштва може бити дистанца и незаинтересованост за оно што се збива у његовим водећим сегментима.

3) Амерички антрополог и социолог *Т. Рошак* (Т. Roszak) дефинише омладину као *контракултурну групуацију* (Roszak 1978) чији се културни идентитет јавља у облику негације и отпора према постојећој доминантној култури и њеним вредностима. Рошак тврди да унутар омладине настаје значајна нова култура која захтева темељно разумевање, ако не због нечега другог, онда због величине популације коју потенцијално обухвата. Уколико се жели постићи разумевање унутрашње вредности онога што млади предузимају, мора се прећи преко сензационалних случајева које нуде масовни медији. „Морали бисмо покушати изнаћи најизразитија јавно исказана вјеровања и вредноте које су млади створили или прихватили; мисаоне формулације а не безвезна наклапања. Изнад свега морамо бити вољни да у духу критичке сурадње издвојимо оно што у тој побуњеничкој култури изгледа вриједно и има будућност, и то са занимањем за питање хоће ли отуђена омладина успјети у својој замисли” (Roszak 1978:38).

Шта то контракултура младих негира у доминантној култури одраслих? Велико поверење у *racio*, у свемоћ науке и технологије, створило је нови мит – мит објективне свести, који јесте срж западне културе, као и највиши степен отуђења, јер човека своди само на подручје интелекта. Рушење мита објективне свести јесте основни задатак контракултуре. Овај задатак контракултурна омладина остварује својим интересовањем за нови стил живота у коме највећу важност придаје неинтелектуалним својствима човека. Технократска култура одраслих се може превладати путем радикалног самоискључења из постојећег друштва, оснивањем нових заједница (комуна) у којима ће се живети новим стилем, у складу с члановима нове заједнице и с природом. „То је примарни циљ наше контракултуре: прокламирати ново небо и нову земљу који су толико огромни и дивни да се непоуздани захтјеви техничке експертизе нужно морају повући пред појавом такве величајности и свести на маргиналну улогу у животу људи“ (Roszak 1978:175-176). Контракултурни покрет је покрет већ измењених људи (јер човек мора прво да измени себе да би могао да измени свет), људи који одбијају доминантну културу постављају темеље нове културе, контракултуре.

*Тотално одбијање* је фраза коју често млади користе, чак пре него што њихов ум створи јасну слику културе која би требало да истисне стару. Како се може окарактерисати контракултура коју чини незадовољна млада генерација? Рошак истиче да је „она по својој природи налик на средњовјековне крижарске ратове: шарена процесција која дуж пута непрекидно прима и губи своје припаднике. Она врло често налази властити идентитет у



неком небулозном симболу или пјесми која прокламира једва нешто више од ‘ми смо посебни... ми смо различити... ми се удаљавамо од старих корупција свијета’“ (Roszak 1978:45). Основне снаге друштвеног сукоба у савременом свету нису друштвене класе, нити нације и класе, него генерације. Сукоб не извире из односа у производњи, нема политички карактер, већ је то сукоб две културе – доминантне, владајуће културе одраслих и њој супростављене културе младих, контракултуре.

Разумевање и истраживање омладинског феномена уз помоћ подкултурног концепта (теорије поткултура) развијено је у оквиру *бирмингемског Центра за савремене студије културе*. Центар се од формирања (1964), под руководством *Р. Хогарта* (R. Hoggart) и под утицајем *Р. Вилијамса* (R. Williams), *С. Хола* (S. Hall), бавио проучавањем односа између савремене културе и друштва, сматрајући културу релативно аутономном и покретачком снагом у односу на друштво и друштвену детерминисаност. Као предмет проучавања појавиле су се нове теме, као што је опозициони однос подкултура младих наспрам доминантних друштвених структура. Током ’70-их и ’80-их година XX века посебно је разматран проблем односа између омладине, музике и стила који је постављен у оквиру бирмингемског Центра (*D. Hebdige*). Теоретичари бирмингемског Центра су поткултурно груписање омладине разматрали на спољашњем и унутрашњем плану. На спољашњем, плану идентитета групе, поткултура настаје као одговор на структуралне проблеме радничке класе који захватају британске урбане центре. Услед растуће урбанизације и индустријализације долази до разбијања традиционалних радничких заједница. Поткултура је начин да се магијским путем, формирањем поткултурног стила, реши противречност која је настала мењањем родитељске/сопствене културе. Реч је о потреби омладине да себе позиционира у свету који се мења, а у складу са својим жељама и потребама. За настанак поткултуре није само значајан однос према родитељској култури, већ и према доминантној/етаблираној култури. Поткултуре постају затворени системи, у односу на доминантну културу, с алтернативним или директно субверзивним системом знакова. Сам појам хегемоније описује управо овај однос, као сталну борбу између поткултуре и доминантног друштва/културе за легитимитет над означаваљачком праксом. И док етаблирана култура настоји да обесмисли или замени значења поткултурних симбола, поткултура ствара нова. На овом нивоу омладинска поткултура постаје стожер отпора доминантним дискурсима. На унутрашњем плану се истиче, као битно за поткултуру, постојање хомологије (структурног слагања) између посебних димензија стила (музике, идеологије, визуелног имица, социјалних веза, свакодневице), затим, својеврсна политика стварања поткултурних значења, као и разни начини инкорпорирања „туђих“ елемената и њихово преиначавање и прилагођавање постојећем поткултурном значењском реду (Станојевић 2007:264).

У оквиру Центра за савремене студије културе, различите омладинске поткултуре (моди, рокери, панкери) схватају се као видови „имагинарних решења“ за реалне економске и друштвене проблеме са којима се млади из радничке класе суочавају у областима школовања, рада и доколице. Упадљиви изглед и неконвенционално понашање припадника одређене поткултуре теоретичари сагледавају као смислене форме аутентичне културне креативности, којима млади људи изналазе своје одговаре на своју друштвену ситуацију и пружају отпор доминацији. „Отпором кроз стил“ млади људи преотимају и присвајају предмете, праксе и значења од доминантног поретка, стварајући аутономни, „свој“ културни простор. Подкултуре настају и као активан и колективан одговор на стигматизацију и нуде социјалну подршку за изградњу алтернативног, афирмативног личног идентитета (Спасић 2004).

Овакав концепт био је преовлађујући при разматрању подкултуре младих и имао је велики утицај скоро две деценије. Касније настају „пост-бирмингемски приступи“ у анализи односа омладине, музике и стила (као критика теорије поткултура), при чему се посебно издвајају три: 1) истраживања *С. Торнтон* (S. Thornton) заснована на концепту „поткултурног капитала“, 2) концепт „сцене“ *К. Харис* (K. Harris) и *В. Стро* (W. Straw) и 3) концепт „нових племена“ који у истраживањима омладине развија *Е. Бенет* (A. Bennet).

Омладина трага за својим друштвеним и персоналним идентитетом, али тако да то не подређује условима и могућностима које нуди одговарајући историјски контекст. Ово води до гледишта која категорију идентитета виде као кључ за тумачење положаја омладине у савременом друштву. У *кризи идентитета* у савременом друштву налазе се подстицајни елементи и за теоријско-методолошко утемељење социологије омладине. Према *Х. Гризеу* (H. GRIESE), „омладина у првом реду није узрасно доба и није продукт природе, каквим се јавља у пубертету, већ је социокултурни феномен који је у својим формама исказивања ограничен историјско-друштвеним чиниоцима“ (GRIESE 1977:5-22). Омладина није природан факт; омладина и форме њеног деловања, форме владања, увођења, обрасци њених вредности зависе од социо-културних и историјско-економских карактеристика друштва, које је у том тренутку окружује и детерминише. Дакле, само друштвено-научни приступ у изучавању омладине може обавезно изразити њену свеукупност. Период младости се може разматрати, из видокруга антропологије, као друга фаза угрожености човековог рада. Прву фазу биолошко-егзистенцијалне угрожености у човековом животу представља сам његов почетак, а поново актуализовање проблема социјализације је друго социокултурно „рођење“, које, према схватању Гризеа, „у сложеним друштвима, у периоду младости, достиже кулминацију као фаза формирања идентитета у онтогенези. Друго социокултурно рођење, тј. формирање идентитета, постаје главни (средњорочни) проблем постиндустријских друштава“ (GRIESE 1977:174-176). Теорија о

идентитету за Грizeа јесте „модел за интердисциплинарно и интегративно истраживање феномена омладине“.

Захваљујући коришћењу културолошке традиције социологија омладине добила је могућност системске анализе социјалних проблема омладине у узајамној вези с реалним процесима који постоје у друштву. Истражујући феномен поколењског јединства *К. Манхајм* (K. Mannheim) указује на значај механизма социјалног наслеђа. У том смислу, развој омладине посматра кроз преношење културног наслеђа. Односи између различитих узраста производ су економских односа, а исто тако их одређују политички и идеолошки односи. Манхајм уочава релевантне чињенице које се односе на омладину и истиче да је потребно уочити разлику између: 1) припадности једној генерацији на основу биолошког ритма и чина рођења; 2) припадности генерацији као делу социјалне стварности у којој се дели заједничка судбина; 3) јединице која учествује у заједничкој судбини генерације и, која је на њу (судбину) другачије реаговала (Mannheim 1952).

У складу са начином преношења културе са једног поколења на друго *М. Мид* (M. Mead) дели све културе на три вида: постфигуративну (најстарија од три генерације је основа, узор и извор образаца понашања, ауторитета и основних знања која постоје у тим заједницама), кофигуративну (међусобно учење култури и друштвеним односима међу одраслим и млађим одраслим особама) и префигуративну (када и даље постоје два означена смера преношења културних творевина и друштвености, али се појављује и афирмише и нови: учење одраслих од деце) (Mead 1970).

Дати теоријско-методолошки приступ у социологији омладине успешно су применили и развили и руски социолози: *В. Бакшутов* (В. Бакшутов), *И. Иљински* (Иљинский), *А. Ковалева* (А. Ковалева) и други. У њиховим радовима доминира традиција истраживања омладинске подкултуре, која је повезана са вредносном диференцијацијом у омладинској средини и погледом на свет.

#### *Марксистички приступ и оријентација*

*Марксистички приступ* у почетној фази свога развоја ствара повољне претпоставке за разматрање омладинске проблематике. Базира се на схватању социјалне револуције (као облика превазилажења антагонистичких противуречности у начину производње) и карактера историјског развоја. Дијалектичко-материјалистичко поимање историје заснива се на логици скоковитих прелаза потенцијалних друштвених промена у квалитативно ново стање друштва. Активно учешће омладине у таквим процесима изражено је у периоду социјалних револуција и смене политичког система. Дакле, несумњив је велики допринос утемељивача марксизма *К. Маркса* (K. Marx) и *Ф. Енгелса* (F. Engels) тумачењу омладинских проблема.

*Класни приступ* овој друштвеној групи потврђује повезаност поставки теоријске социологије са реалним социјалним процесима одређеног времена. Марксисти су први указали на *класну диференцијацију у омладинској средини*, потом су *проценили револуционарни потенцијал* различитих делова омладине (према класном положају) и доказали *неоснованост схватања омладине као недиференциране друштвене групе*.

Марксистичко схватање омладине подвргнуто је критици, посебно историјски контекст разматрања омладинске проблематике. Међутим, баш истицање значаја одређених околности у којима живе млади људи даје поуздане истраживачке оријентире који се могу користити и у другим контекстима. За могуће коришћење овог приступа у савременим условима и у модификованом облику неопходно је сагледавање друштвених околности и времена у коме су живели Маркс и Енгелс (када су стварали теорију о друштву). Више је елемената марксистичког класног полазишта које треба уважавати приликом истраживања омладине:

1. Поимање омладине је у нераскидивој вези са друштвено-економским формацијама (а не с апстрактним друштвом): омладина постаје делом производних снага и укључује се у постојеће производне односе; на тај начин одбацује се поимање омладине као „резерве“ друштва;
2. Основа за разматрање положаја различитих група омладине у друштву заснива се на централном принципу историјског материјализма о примарности друштвеног бића у односу на друштвену свест;
3. Омладина се сматра носиоцем процеса смене поколења, који у социјално-економским односима доприноси репродукцији и мењању социјално-класне структуре одређеног друштва, а не посматра се изоловано, затворена у себе;
4. Поимање улоге омладине у социјалној пракси; улога омладине у револуционарном преображају друштва, како су тврдили Маркс и Енгелс, не базира се на социјално-психолошким цртама омладине, него на њеним класним интересима. При том су наглашавали да када се класне позиције различитих група омладине налазе у стадијуму установљења, оне су променљивије у односу на спољашње утицаје (Ковалева, Луков 1999:14-19).

Класни приступ омладини садржан у теорији Маркса и Енгелса полази од тога да омладину као социјалну групу одликује читав низ специфичних карактеристика, које су својствене њиховим класним позицијама. Поред њих, ту су и неке социјално-психолошке карактеристике омладине, које, с једне стране, означавају младалачки ентузијазам, енергију младости, а, с друге стране, непостојање тврдох принципа и чврстих убеђења.

У складу са теоријом марксизма, омладину одликује дијалектичка противуречност њених класних и узрасних карактеристика. Узрасне карактеристике омладине садржане су у класном аспекту (недостатак социјалног

искуства). У својој свеукупности, социјалне и узрасне карактеристике омладине одређују њену оригиналност као реалног фактора у политичкој борби.

У оквирима марксизма, концепција социјалних промена *В. И. Лењина* (В. И. Ленин) придаје велики значај социјалној субјективности омладине. Он је истицао да се експлоатација омладине са успостављањем империјализма није значајно променила, него, више од тога – постала је још очевиднија. Заједно са тим процесом, развој производње има и прогресивни социјални ефекат на омладину: крупна машинизована индустрија од ње захтева најпре напредовање (развој) и повећање самосталности. У том смислу, социјално-економски чиниоци сматрају се првостепеним (по значају) у процесу промене места омладине у друштвеном животу, а потом појављивање првих социјалистичких савеза омладине у европским земљама на прелазу из XIX у XX век. Са појављивањем ових савеза јављају се омладински покрети као значајније социјалне појаве. У ранијим стадијумима капиталистичког развоја учешће младих у револуционарној борби организационо се није издвајало од опште-пролетерског покрета, а у непролетерској средини за његово формирање није било социјалних предуслова. Централно место лењинистичке концепције омладинског покрета постало је оснивање неопходних организационо самосталних савеза омладине. Лењиново поимање самосталности савеза омладине (организациона и „пуна“ самосталност) претпостављало је уску везу са партијом радничке класе и партијским руководством.

Према Лењиновом схватању, омладина је у новим условима сачувала своје особине као социјална група, а њена диференцијација одражава социјално-класно деловање друштва. Прогресивна омладина као свој класни задатак има усвајање општељудских културних вредности, знања, умења. Њено обучавање мора бити повезано са производним радом, а „заједно са радницима и сељацима“ треба да узме одговарајуће учешће у социјалистичкој изградњи. Лењину је дијалектички приступ омогућио закључке у сфери омладинске проблематике. У каснијој апологетској литератури је тематика партијског руководства савезом омладине, а затим и читавом омладином, постала основна, док су Лењинова схватања аутономности и активности омладине у социјалним процесима (највише) остала у оквирима теоријских и емпиријских истраживања омладине.

Марксистички приступ садржи значајне теоријско-методолошке претпоставке за проучавање омладине. Каснији радови других теоретичара и истраживача у области социологије омладине и разрада основних марксистичких поставки омогућили су систематичност у осмишљавању феномена омладине у савременом друштву. Нове теорије, које су се заснивале на основним теоријским поставкама марксиста, написане у различитим историјским условима, посвећене су актуелним омладинским темама (проблемима) у одговарајућем социјалном контексту .

*Социолошки приступ и одређење омладине*

Бројни теоријски приступи феномену омладине омогућавају концептуализацију и одређење омладине из социолошке перспективе. Полазећи од доминантних теоријских приступа (психоаналитичког, структурално-функционалистичког, културолошког и марксистичког) омладинолози су покушали да је прецизније одреде, тако да се у социолошкој литератури могу наћи различите дефиниције омладине, односно неколико модела (покушаја) одговарајућа ове „друштвене загонетке“.

1. По једном моделу, омладина се схвата као *релативно јединствена или специфична социјална група* која се по низу карактеристика разликује од осталих друштвених групација. Заговорник оваквог приступа омладини је Манојло Броћић који истиче пет основних обележја омладине: незавидну радно-економску позицију, маргинални политички положај и улогу, тешкоће укључивања у секундарну друштвену средину, специфичан идејни профил омладине, генерацијско структурирање као секундарни вид друштвене стратификације (Броћић 1982:109-131).

*Радно-економски положај* је код свих подгрупа младих у основи исти или сличан, и по правилу незавидан: „То је случај са омладином која се налази у процесу општег и стручног образовања, са сеоском, затим незапосленом омладином, као и са омладином на одслужењу војног рока. Делатност свих њих нема својство рада који се директно награђује, нити та делатност пружа могућности за какву-такву економску самосталност“ (Броћић 1982:116). Радно-економска позиција запослене омладине се знатно разликује, па се може говорити о читавом систему дискриминације (ниже плате младих радника, приправнички стаж), али се ипак не може говорити о израженој хетерогености омладине.

Незавидна радно-економска позиција условљава и неповољно место омладине у дистрибуцији друштвене моћи, односно одређује *маргинални политички положај и улогу* младих: „Упркос својој бројности, и упркос стварним могућностима да буду чинилац бржег друштвеног кретања, они су ретко када и ретко где у стварној ситуацији да имају одговарајуће место у формулисању и остваривању политике социјалног развоја“ (Броћић 1982:117).

*Тешкоће укључивања у секундарну друштвену средину* карактеришу омладину, за разлику од деце која имају базичну сигурност која произилази из чврсте повезаности са својом примарном средином. Улазећи у сферу секундарне друштвене средине, млади човек се сусреће са квалитативно новим системом односа који од њега тражи другачије понашање. Младе у свету старијих очекује реалност која се често доживљава као шок, „реч је о ширем фрустрирајућем искуству које се често изражава и као искуство разочарања“ (Броћић 1982:120).

Од одлика *идејног профила* младих издваја се њихово одређење за *промену*, а не за прилагођавање, па се може говорити о законности – да је

приврженост променама обрнуто сразмерна годинама старости. Од других одлика идејног профила омладине треба поменути праведност, одговорност, искреност, храброст, критичност, као и посебност омладинске културе.

Последња чињеница која конституише омладину као релативно јединствену социјалну групу је *генерацијско структурирање као секундарни вид друштвене стратификације*. Наиме, генерацијско структурирање не може да се супростави, а поготову не да се претпостави класном структурирању. „Природа друштвених, посебно генерацијских, односа највише указује, потврђује да поред класног као примарног постоји и генерацијско структурирање, али само као један од секундарних видова“ (Броћић 1982:114). Овим се доводе у питање настојања да се омладина као социјална група одреди помоћу појма „генерација“.

2. Други теоријски покушај одређења омладине, као специфичне социјалне групе „коју чини део младих који су постигли психичку и физичку зрелост, а који у систему образовања за своје будуће професионалне улоге обављају функције без непосредног еквивалента-накнаде, услед чега се нужно налазе у социјално зависном положају, који обележава и специфична омладинска свест“, везан је за омладинолога Велимира Томановића (Томановић 1977:21-22). По овом одређењу *омладину* чине они који имају следећа обележја:

а) Обављају у оквиру друштвене поделе рада *специфичан рад без еквивалента – образују се*, углавном у оквиру институционалног система образовања, за радне и друге функције које развој производних и других делатности чини нужним у савремено доба, али и неостварљивим и немогућим без дуге образовне припреме. Они нису неучесници у друштвеној подели рада, већ су у оквиру специфичних социјално-историјских односа нужан део „укупног радника“.

б) Пошто обављају улоге без накнаде, ови млади људи су нужно у *социјално зависном, подређеном положају* (најчешће од родитеља). Елемент *нужне зависности*, посебно економске, је од посебне важности. Наиме, млади који припадају социјалној групи *омладина* могу понекад бити третирани као *субјективно независнији* (од стране еманципованијих и образованијих родитеља), али та независност не проистиче из улоге младих која им омогућава да стичу самостално егзистенцијална средства.

в) Услед зависног статуса и улоге без накнаде, омладина има и нека посебна обележја: одложено склапање брака, одложено формирање независне брачне и породичне заједнице, у психолошком развоју задржавају се елементи „инфатилног стања“.

г) За социолошко дефинисање омладине морају да се узму у обзир и неки елементи развојно-психолошке природе, у виду одређивања доње, почетне границе. Колико ће трајати омладински статус зависи од социјалних околности, али јединство социјалних и психолошких може да нам укаже када *дете* постаје *омладинац*: то су границе када дете постиже основну физичку и психолошку зрелост и када у оквиру социјалног система може да почне

обављање неких економских, професионалних функција, а то не чини већ наставља обављање функције без еквивалента.

В. Томановић оваквим одређењем омладине издваја средњошколско-студентску омладину од других сегмената младе популације. Наиме, само припадници средњошколско-студентске групације обављају у оквиру друштвене поделе рада специфичан рад без еквивалента – образују се. Затим, због рада без надокнаде, који претпоставља одложену надокнаду у знатно повољнијем износу у односу на остале младе, средњошколци и студенти су у социјално зависном, подређеном положају. Та зависност, од родитеља и шире заједнице, економског је карактера и даје школарцима нека посебна обележја у односу на остале младе. Подразумева се касније склапање брака и одложено формирање независне породичне заједнице, па се на тај начин продужавају извесни елементи инфатилног стања.

Као последњи се наглашавају елементи развојно-психолошке природе смештени у социјални контекст, при чему је нарочито битно утврђивање доње границе од које деца постају омладинци и када могу обављати неке економске функције али, ипак, то не чине већ настављају – школовање. Перспектива овако одређене омладине може се претпоставити: нестаће као специфична социјална група, постаће део класе произвођача, оног тренутка када се интегришу образовање и рад; *омладина се губи, али млади остају*.

3. Загонетку омладине покушава да реши *Анђелка Милић* уочавајући, најпре, разлику између термина *млади* и *омладина*. Ова разлика је једна од најпроблематичнијих тачака теорија о омладини, јер представља разграничење између учинка биолошких и друштвених чинилаца у настајању неких особених видова диференцијације у друштву. По њеном мишљењу, појам *млади* односи се на скуп особа које се налазе у специфичној етапи животног циклуса, кроз коју пролази свака људска јединка (младост), која има своја био-психолошка обележја и узроке и као таква представља универзалну појаву за све појединце и у свим друштвима. Појам *омладине* означава специфично историјско друштвено уређење којим се младе особе друштвено дефинишу, смештају у друштвени простор и друштвено регулише и усмерава процес њиховог сазревања. Појам омладине, у том смислу, треба резервисати за појаву друштвено-културног (само)произвођења младих као особене историјске структуралне формације. Настанак омладине као такве особене производне формације везује се генетички и структурално за успостављање грађанског капиталистичког друштвеног поретка, док интензивно друштвено уобличавање ова формација доживљава у ери индустријског и постиндустријског развоја друштва (Милић 1987:16-17).

Дакле, за разлику од појма *млади* који се односи на особе које се налазе у одређеној етапи животног циклуса и у сваком друштву, *омладина* настаје у оквирима савременог друштва у коме добија и свој коначни облик. Ослобађање од патријархалних стега, продужено елементарно образовање,



померање старосне границе за учешће у политичком животу и стварање подкултуре младих су фактори који су омогућили конституисање омладине као социолошке категорије.

4. *Борђије Ускоковић* такође сматра да *омладина* и *млади* нису синонимни појмови, па препоручује, у складу са инсистирањем на генерацијском принципу, њихово разликовање на тај начин што би се појмом *млади* означавала тзв. објективна припадност генерацији, а појам *омладине* би се више односио на субјективну припадност младима, као друштвеној групи, као организацији младих (Ускоковић 1982:163).

5. Прелазно раздобље, између биолошке, полне и социјалне зрелости, одређује омладину у неким социолошким радовима. *Х. Шелски* (H. Schelsky) сматра да омладину, у социолошком смислу, карактерише фаза понашања у којој се више не игра улога детета, у којој још није преузета улога одраслог и да је та социјална улога омладине само прелазна фаза. И *Ф. Тенбрук* (F. Teubruck) сматра да је омладина у суштини прелазан стадијум, припрема за улогу одраслих, увод у културу, наглашавајући тако функцију те прелазне фазе као процеса интегрисања у културу одраслих. *Л. Росенмајер* (L. Rosenmaier) истиче да омладину ваља анализирати: а) као фазу индивидуалног живота; б) као социјалну подгрупу, окарактерисану емпиријским учесталим понашањем; ц) као непотпун статус; в) као социјално структурисану генерацију и г) као идеалну вредност („младост“).

6. Различите дефиниције *омладине* налазе се и у руској литератури. За *С. Иконникову* (С. Иконникова) омладина је класно диференцирана социјално-демографска група која укључује младе људе старости од 16 до 30 година. Њихов положај и улога у друштву, функције и облици делатности, а такође и вредносна оријентација, поглед на свет, интереси, потребе и социјално-психолошке карактеристике одређени су карактером социјално-политичког уређења, друштвеним односима, историјском ситуацијом (Иконникова 1974). У овом одређењу омладине садржан је статистичко-демографски критеријум (старосно доба 16-30 година), као и социјално-политички и историјски (положај и улога у друштву одређени су историјском и друштвеном ситуацијом).

Насупрот низу неспоразума око појмовног одређења омладине, међу социолозима постоји општа сагласност да у савременим условима омладина као социјална група постаје све више диференцирана и комплексна, па је због тога важно да се издвоје категорије од којих је састављена. Одређење омладине као специфичне социјалне групе „коју чини део младих који су постигли психичку и физичку зрелост, а који у систему систему образовања за своје будуће професионалне улоге обављају функције без непосредног еквивалента-накнаде“ (В. Томановић), односи се на средњошколце и студенте и може се сматрати прихватљивим из уже социолошке перспективе. Међутим, уколико се ради о глобалном односу према омладини и ако се уважава општост као атрибут социологије и развија комплексни научни приступ друштвеним

феноменима, онда више одговара модел омладине „као релативно јединствене и специфичне социјалне групе“ (М. Броћић) на основу кога је могуће операционализовати уже категорије омладине: млади сељаци, незапослени, они у војсци, средњошколци, студенти и млади радници (Ђорђевић 1987:10).

Поред наведених социолога који су својим оригиналним теоријским поставкама значајно допринели концептуализовању и дефинисању омладине, треба нагласити и допринос других, који су се бавили важним проблемима омладине: *В. Милића* (социјално порекло ученика средњих школа и студената), *П. Георгиевског* (социјално порекло и животна оријентација средњошколске омладине), *Е. Дилића* (друштвени положај и оријентације сеоске омладине), *С. Врцана* (положај, свест и понашање младе генерације Југославије), *Б. Џуверовића* (вредности и побуне младости, неједнакости у образовању омладине), *Е. Берковић* (млади и неједнакост), *Д. Ђорђевића* (тешкоће одређења појма омладина и операционализација ужих категорија омладине, студенти и религија, млади на селу), *М. Наумовића* (актуелни проблеми сеоске омладине), *В. Илишина* (вредносни састав младих и друштвене промене у Хрватској), *С. Михаиловића* (омладина Југославије крајем осамдесетих, статус и улога омладине на прелазу векова).

У социолошком проучавању феномена омладине неопходно је узети у обзир све анализирани концепције омладине. На тај начин биће остварен циљ: сагледавање омладине из уже и шире социолошке перспективе и уважавање интегралног научног приступа друштвеним феноменима.

### Закључак

Сви теоријски приступи и оријентације у проучавању омладине, иако различити, ипак (у извесној мери) теже да прикажу омладину преко њених социјалних карактеристика, не само у групном, него и у ширем друштвеном контексту. Развитак теорија о омладини одвија се кроз четири основна правца (оријентације). Према првој теоријској оријентацији, *психоаналитичкој*, одређење омладине темељи се првенствено на узрасним психофизичким особеностима личности младог човека (С. Фројд, Е. Ериксон, Р. Бенедикт, С. Иконикова, В. Лисовски и др.). Друга теоријска оријентација, *структурално-функционалистичка*, разматра омладину као старосну групу која је детерминисана институционалним системом и његовом убрзаном диференцијацијом у модерним друштвима; младост носи структурално-функционалне предиспозиције за преузимање одређених друштвених улога (Е. Диркем, Т. Парсонс, С. Ајзенштајт, Ф. Филипов и др.). Трећа оријентација, *културолошка*, разматра омладину као облик подкултурног груписања (подкултура као део једне опште и доминантне културе, подкултура као особени културни израз младих који одступа од доминантне културе, подкултура као негација опште званично прихваћене културе – контракултура), преко свеукупности њених културних својстава и функција (Ф. Тенбрук, К. Кенинстон, Т. Рошак, Х. Гризе, К. Манхајм, М. Мид, А. Ковалева и др.). Четврта теоријска оријентација, *марксистичка*, полазећи од класног приступа одређује омладину као диференцирану друштвену групу, процењује револуционарни потенцијал различитих делова омладине и наглашава њену социјалну функцију (К. Маркс, Ф. Енгелс, В. И. Лењин).

За свестрано проучавање омладинске проблематике неопходно је повезивање различитих теоријских приступа, односно интеграција социолошких парадигми; тај пут је и методолошки плодотворан. Парадигматско сједињавање (интеграција) не означава насилно сливање у једну теоријску шему свих осталих, већ прихватање широког спектра плурализма теоријских праваца и комплементарност различитих нивоа социолошке анализе. Социологија омладине се у целини може успешно развијати, ако се не ослања само на једну теорију (парадигму), већ, како истиче Степанов, „на свеукупност међусобно независних, али блиских теорија, које поседују црте *породичне сличности*“ (Степанов 1998:12).

### Литература

- Benedikt, R. (1976) *Obrasci kulture*. Beograd: Prosveta.
- Brake, M. (2003) *Comparative youth culture. The Sociology of Youth Cultures and Youth Subcultures in America, Britain and Canada*. London and New York, The Taylor & Francis e-Library.
- Броћић, М. (1982) „Млади као предмет посебног научног проучавања“, у: *Млада генерација данас*. Београд: Младост.
- Cheilla A. (1968) „Неки теоријски проблеми у проучавању омладине“, *Социологија*, бр. 2, Београд.
- Eisenstadt, S. (1966) *Von Generation zu Generation*. München.
- Griese, H. M. (1977) *Sozialwissenschaftliche Jugendtheori*. Weinheim und Basel.
- Hebdiđž, D. (1980) *Potkultura: značenje stila*. Beograd: Rad.
- Hodkinson, P. (2002) *Goth: Identity, Style and Subculture*. Berg: Oxford, New York.
- Kenniston, K. (1962) *The Uncommitted: The Alienated Youth in American Society*. New York: Harcourt Brace.
- Mannheim, K. (1952) „The Problem of Generations“, *Essays on the Sociology of Knowledge*. Routledge and Kegan Paul.
- Mead, M. (1970) *Culture and Commitment*, New York: Natural History Press.
- Parsons, T. (1961) „The school class as a Social system“, *Education, economy and society*. Glencoe, Free press.
- Rosenmayr, L. (1972) „New theoretical approaches to the sociological study of young people“, *International Social Science Journal*, br. 2.
- Roszak, T. (1978) *Kontrakultura; Razmatranja o tehnokratskom društvu i njegovoj mladenačkoj opoziciji*. Zagreb: Naprijed.
- Schelsky, H (1963) *Die skeptische Generation – Eine Soziologie der deutschen Jugend*. Düsseldorf – Köln: Eugen Diederichs Verlag.
- Teubruck, F. (1965) *Jugend und Gessellschaft*, Freiburg: Verlag Rombach.
- Диркем, Е. (1981) *Васпитање и социологија*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Ђорђевић, Д. (1987) *Студенти и религија*. Ниш: Збивања.
- Ивковић, М. (2003) *Социологија образовања I*. Ниш: Филозофски факултет, Књажевац: ДИП Нота.
- Иконникова, Н.С. (1974) *Молодеж - социологический и социално-психологический анализ*. Ленинград: Издательство Ленинградско Университета.
- Илић, В. и др. (1986) *Култура младих радника*. Београд: ИИЦ ССОС.
- Илић, М. (1987) *Социологија културе и уметности*. Београд: Научна књига.
- Ковалева, И. А., Луков, А. В. (1999) *Социология молодежи. Теоретические вопросы*. Москва: Социум.
- Лисовский, Т. В. и др. (1996) *Социология молодежи*. Санкт-Петербург: Издательство Санкт-Петербургского университета.
- Милић, А. (1987) *Загнетка омладине*. Београд: ЦИД, Загреб: ИДИС.
- Сорокина, Д. Н. (2004) *Образование в современном мире (социологический анализ)*. Москва: „Економика и финанси“.
- Спасић, И. (2004): *Социологије свакодневног живота*. Београд: ЗУНС.

Станојевић, Д. (2007) „Од подкултуре до сцене и племена: постбирмингемски приступи у анализама односа омладине, музике и стила“, *Социологија*. Vol. XLIX (2007), № 3.

Степанов Ю. С. (1998) *Язык и метод: К современной философии языка*. Языки русской культуры. Москва.

Томановић, В. (1977) *Омладина и социјализам*. Београд: Младост.

Ускоковић, Ђ. (1982) „Неке најчешће теоријско-методолошке тешкоће и једностраности емпиријских истраживања друштвеног положаја и свести младих у Југославији“, у: *Млада генерација данас*. Београд: Младост.

Suzana Marković-Krstić

### Theoretical Approaches and Orientations in the Examination of the Youth Population

#### Summary

The sociological examination of the youth population as a specific social group has been founded on a fundamental theoretical basis and solid methodological basis, specific principles while collecting empirical material, explanations and knowledge application. The paper starts from the first, theoretical and methodological level of the youth phenomena examination. Four theoretical approaches and orientations used with the sociology of youth have been singled out from the rich plural theoretical context. The division of the theoretical orientations has been done according to the way of approaching youth as a specific social phenomena so that the paper focuses on: psychoanalytical, structural-functional, cultural and Marxist approach. So, the age and social and psychological characteristics of the youth, its position and role in the social structure, as well as social mobility and dynamics of value orientations have been considered from different theoretical views.

Key Words: Youth, Theoretical Approach, Psychoanalytical Approach, Structural-functional Approach, Cultural Approach, Marxist Approach